

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจะพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป สถาบันที่มีส่วนสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เด็กเกี่ยวข้องและเริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิต และได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนดีเสริมสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนเพื่อจะนำไปดำรงชีวิตที่มั่นคง และสถาบันศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก และเยาวชนตลอดถึงการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะต้องอาศัยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสืบไป

สถาบันสงฆ์นับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งสถาบันหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าคนไทยในสมัยก่อนส่วนมากจะนำลูกหลานไปฝากไว้กับวัดเพื่อให้มีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือ ให้มีความรู้ อ่านออก เขียนได้ เมื่ออายุครบบวชก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ศึกษาเล่าเรียนวิชาการชั้นสูงต่อไป ส่วนสตรีและคนชราจะได้รับความรู้จากการไปสดับฟังพระธรรมเทศนาที่วัด ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยก่อนๆ จึงดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำแทบทั้งสิ้นการดำเนินชีวิตทำนองนั้น คนไทยรุ่นหลังมักจะเรียกขานอย่างชื่นชมว่า วิถีไทย นั่นคือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จะให้การฝึกอบรม แก่บุตรหลานของตนให้ครองชีวิตแบบไทยๆ โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของชีวิต สั่งสอนให้อนุชนทุกคนมี ศีล สมาธิ ปัญญาทำให้ครองชีพอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขได้^๑

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้นโดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมเพื่ออุดหนุนค่าใช้จ่ายถวายพระภิกษุที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกคือ ๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติ และปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ๒) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้ คุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^๒

^๑ วรวิทย์ วสันตสารกร, การปรับตนตามวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (จก. : เซนปรินติ้ง, ๒๕๕๘), หน้า ๔.

วัดจัดว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสั่งสอน และการฝึกอบรมกิจกรรมที่สำคัญของรัฐ หรือชุมชนจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยเสมอทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ^๓ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวไว้ในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติว่า “พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทย” นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เหมาะสมกับกาลสมัย และสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานที่ กล่าวคือ การปฏิบัติตามหลักของศาสนาพุทธมีความกลมกลืนไปกับธรรมชาติและช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมมีความสุข

ดังนั้นการที่จะสร้างเสริมครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจการครองชีพสูงขึ้นไม่มีเวลาจะพบปะสั่งสอนอบรมลูกได้อย่างเพียงพอ การอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงตกเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องนำพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาของผู้เรียนไปพร้อมกัน^๔

ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสอนศีลธรรมและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเพื่อให้การปฏิบัติงานการสอนของพระสอนศีลธรรมมีสมรรถนะในการสอนและใคร่ที่จะศึกษา เช่น พระสงฆ์บางรูปสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่บางรูปก็ยังไม่สำเร็จการศึกษาและไม่มีวุฒิการศึกษาสายครู เช่น ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู อาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ และนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง คุณภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม และเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตลอดไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

^๓ กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^๔ เมตตา ภิรมย์ภักดี, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒, ๒๕๔๗), คำนำ.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาโดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ๑) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ๒) ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ๓) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และ ๔) ด้านการวัดและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

ตัวแปรตาม คือ สมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ ประกอบด้วย ๑) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ๒) ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ๓) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และ ๔) ด้านการวัดและประเมินผล

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ จำนวน ๑,๘๐๙ คน

๑.๓.๔ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ กำหนดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๓๑๗ คน

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ทำการวิจัย ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

๑.๓.๖ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ อยู่ในระดับใด

๑.๔.๒ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ สมรรถนะ (Competency) หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลโดดเด่นกว่าคนอื่น โดยบุคคลนั้นแสดงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมมากกว่าเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ

๑.๖.๒ การสอน หมายถึง วิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ ให้กับนักเรียน ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษาได้ระบุไว้

๑.๖.๓ ศีลธรรม หมายถึง การไม่ละเมิดต่อสิ่งที่จะเป็นเหตุทำลายความดีงามแห่งคุณธรรมจริยธรรมให้เสื่อมลง การเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนใน ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑) **ด้านเนื้อหาและหลักสูตร** หมายถึง ความสามารถของพระสอนศีลธรรม ที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการใช้หลักสูตร

๒) **ด้านการผลิตและการใช้สื่อ** หมายถึง ความสามารถของพระสอนศีลธรรมในการผลิตสื่อ มีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อ และการดัดแปลงสื่อให้เหมาะสมกับบทเรียนที่ใช้สอนนักเรียน

๓) **ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง ความสามารถของพระสอนศีลธรรม ที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ การอบรม การสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

๔) **ด้านการวัดและประเมินผล** หมายถึง ความสามารถของพระสอนศีลธรรมในด้านการวัดและประเมินผล การออกแบบคำถาม การเลือกเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินผลความรู้ให้แก่นักเรียน

๑.๖.๔ **พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน** หมายถึง พระภิกษุที่สอนอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

๑.๖.๕ ครู หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒